

UNIK SOM ALLA ANDRA

Unga människors resonemang om identitet samt
rollspel i undervisningen

Marie Nordberg

Konstfack, Institutionen för bildpedagogik

Lärarytildning, inriktning Konst och lärande, ht 2007

Examensarbete 30hp, skriftlig del

Handledare: Teori; Kenneth Karlsson, Didaktik; Viktoria Kindstrand, Gestaltning; Ewa Agborg

Opponent: Hanna Wallström

Datum för examination: 2008-01-16

Innehållsförteckning

1 Inledning	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Syfte och Frågeställning.....	4
1.3 Teoretiskt perspektiv.....	4
1.3.1 Identitet.....	5
1.3.2 Socialisation och perception.....	5
1.3.3 Stil.....	6
2 Undersökningen	7
2.1 Empiri och metod.....	7
2.1.1 Intervju.....	8
2.1.1.1 Urval.....	8
2.1.1.2 Genomförande.....	9
2.1.2 Observation/ Rollspel.....	10
2.1.2.1 Val av plats.....	10
2.1.2.2 Genomförande.....	11
2.2 Bearbetning och analys.....	13
2.2.1 Intervjuer.....	13
2.2.1.1 Identitet - en social konstruktion.....	13
2.2.1.2 Insidans förhållande till utsidan – om identitet och stil.....	15
2.2.1.3 Identitet och identifikation.....	17
2.2.2 Rollspelet.....	18
3 Slutdiskussion	20
Källförteckning.....	22
Bilaga 1.....	23
Intervjuguide.....	23
Bilaga 2.....	24
Samtal med teaterlärare inför karaktärsskapande.....	24

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I mitt arbete som gymnasielärare har jag förmånen att möta många olika unga människor. Det jag fascinerats av är de likheter och skillnader jag ser hos dem, alla de roller som många av dem testat för att hitta sin egen identitet. Vissa börjar i 1:an på gymnasiet med en viss stil och identitet och förändras helt under de tre åren de går på skolan och andra är precis likadana som de var den första dagen de kom in genom dörren. Jag har ofta funderat på hur medvetna eleverna är över deras identiteter. Hur resonerar de i valet av stil, om hur det yttre påverkas av identiteten och hur identiteten påverkas av deras val av stil eller stilar? När jag pratat med dem och lyssnat på deras resonemang har jag kunnat ana att många av dem anser att det är viktigt att vara annorlunda men utan att sticka ut för mycket.

En av skolans uppgifter är ”att låta varje enskild elev finna sin unika egenart”.¹ Skolan ska också sträva emot att varje elev ska ”respekterar andra människors egenvärde och integritet”.² Som lärare kan jag ibland tycka att det är svårt att på ett relevant och intressant sätt diskutera och arbeta med värdegrunder i skolan då det känns som att det ligger utanför målet för ämnet. Som bildpedagog fascinerats jag av konstnärer som på olika sätt ta sig an och undersöker olika identiteter och roller i sin konst. I första hand tänker jag på Cindy Sherman och hur hon med sina fotografier undersökt olika kvinnoroller. Men jag tänker också på Catti Brandelius, Elin Kjällman och Kjartan Slettemark. Brandelius som genom sitt alter ego Miss Universum ser på samhället med feministisk blick, Kjällman som med sina målningar av sitt alter ego Lola testat olika roller och Slettemark som i sin konst antagit flera olika skepnader.

Jag tror att man genom att låta eleverna inspireras av dessa konstnärers olika sätt att arbeta med identitetsbegreppet på ett intressant sätt kan arbeta med värdegrunder, låta dem göra sin egen gestaltning för att få en möjlighet att reflektera över sin egen identitet och förhoppningsvis en större förståelse för andras. Kanske kan jag i bildämnet ge eleverna ett utrymme att testa någon helt annan identitet än de vågar göra annars, där det finns en norm för vad man kan och får göra, och ge dem möjligheten att få gå utanför det som är accepterat av vänner och familj. Min förhoppning är också att de genom detta ska få syn på vilka olika

¹ *Läroplan för de frivilliga skolformerna Lpf 94 Gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, den kommunala vuxenutbildningen, statens skolor för vuxna och vuxenutbildningen för utvecklingsstörda*, (2006) Stockholm: Utbildningsdepartementet, Regeringskansliet, Fritzes offentliga publikationer

² *Ibid.*, s.12

fördomar som finns i samhället, både hos dem själva och hos andra. Jag tror också att uppgiften kan leda till en intressant diskussion om stereotyper och stereotypa värderingar beroende på hur elevernas undersökningar går till. Om de väljer att gestalta någon annan genom att sätta sig in i dennes situation eller om de väljer att gestalta efter vad man tror man vet, efter den norm eller stereotyp man sett tidigare.

1.2 Syfte och Frågeställning

Syftet med detta arbete är att undersöka hur unga människor resonerar kring identitet och stil, om förhållandet mellan det som finns på insidan och det man visar med utsidan. Jag vill också undersöka det behov som jag upplever att eleverna har av att söka efter en egen identitet och vad som påverkar unga människor i deras identitetssökande och identitetsskapande. Målet är också att undersöka om rollspel som ett undersökande av identiteter, exempelvis i form av iscensatta fotografier eller performance, kan vara ett sätt att reflektera över sin egen självbild och få en större förståelse för andras. Ur ett didaktiskt perspektiv tror jag att rollspelet kan vara ett intressant sätt att aktivt kunna arbeta med värdegrunder i bildämnet för att kunna diskutera och reflektera kring detta på ett naturligt sätt.

Min frågeställning blir därför: Hur resonerar unga människor kring identitet och stil?

Kan rollspelet som ett undersökande av identiteter få unga människor att själva reflektera över sin identitet och få en större förståelse för andras?

1.3 Teoretiskt perspektiv

De huvudsakliga teoretiska perspektiv jag använder mig av i den här uppsatsen är symbolisk interaktionism. Enligt Sheldon Stryker kan termen symbolisk interaktionism stå för två skilda fenomen. Det första är ett allmänt teoretiskt synsätt och behandlar hur man analyserar samhället och de människor som lever i det. Det andra behandlar socialisationsprocessen och inriktar sig på hur människan successivt blir mer social och lär sig hur hon ska bete sig och hur hon beter sig i olika situationer.³

³ Trost, Jan & Levin, Irene (1999), *Att förstå vardagen*, Lund: Studentlitteratur, s. 10

1.3.1 Identitet

George Herbert Mead, en av symboliska interaktionismens grundare, delar in jaget i två delar, "Me" och "I".⁴ "Me" är den delen av jaget som har samlat på sig allt som individen varit med om under sin livstid i *minnet*, både det aktiva och det inaktiva, det medvetna och det omedvetna och här finns alla våra normer och vårt samvete. Vårt "I" är mer spontant, och är med det vi handlar med mot bakgrund av vårt "Me", som styr och bromsar vårt "I".⁵ Som jag förstår det är det vårt "I" som gör att vi vågar oss på nya saker, nya utmaningar. Men i samma sekund som den aktiviteten är borta så lägger vårt "Me" det till sin minnesbank.⁶ Mead beskriver också något han kallar för "Mind". Enligt Jan Trost och Irene Levin är en god översättning av begreppet *föreställningsvärld*. Vår föreställningsvärld är nästan alltid omedveten och den förändras kontinuerligt allteftersom vi gör nya erfarenheter.⁷ Det innebär också att en människas identitet inte är statiskt utan förändras allteftersom situationen förändras eller definieras på annat sätt även om förändringsprocessen går så långsamt att identiteten närmast uppfattas som stabil.⁸ Författarna tolkar Meads "Mind" som det som ligger närmast begreppet identitet och förklarar det på följande vis; "Vårt jag, och således också vårt 'me', finns och fylls successivt på av vad vi erfar medan identiteten är klart situationsbetingad."⁹ Vi har alltså olika identiteter som kopplas till och från beroende på vilka sociala relationer vi är inblandade i vid en viss tidpunkt. En individ kan till exempel ha identitet som hustru, mamma, dotter, älskling, tjockis, domare och så vidare.¹⁰

1.3.2 Socialisation och perception

Människan är inte social från födseln utan blir successivt alltmer social. Man kan något drastiskt säga att barnet successivt blir alltmer människa eller social varelse allteftersom det växer upp och socialiseras in i samhället, lär sig de normer och förväntningar som där finns.¹¹ Detta sker med hjälp av att barnet läser av och tolkar det som brukar kallas för *signifikanta andra*. Det är sådana som barnet bryr sig om och som lyssnar till. De här personerna får en

⁴ Ibid., s. 40

⁵ Ibid., s. 22

⁶ Ibid., s. 22

⁷ Ibid., s. 64

⁸ Ibid., s. 147f

⁹ Ibid., s. 148

¹⁰ Ibid., s. 149

¹¹ Ibid., s. 59f

stor betydelse för uppbyggnaden av vårt jag och vår föreställningsvärld men livet igenom har vi människor i vår omgivning som är våra signifikanta andra.¹²

Den generaliserade andre är det organiserade samhället eller den sociala grupp som genom åsikter, normer och förväntningar ger individen sitt eget jag. Genom att varsebli dessa perspektiv, på hur man ska känna sig och bete sig, ser människa sig själv. De är också på motsvarande sätt som hon måste betrakta hur människor ser på varandra i den sociala situationen, som en enhetlig massa med normativa föreställningar.¹³

Mänskligt beteende innebär *inte* att vi svarar direkt på andras handlande. I stället hänger vårt beteende samman med hur vi tolkar eller uppfattar avsikten eller intentionen i andras handlingar. Detta innebär att människan är inriktad mot framtiden, mot vad de andra kommer att göra enligt vår tolkning. Det styr vårt eget beteende tillsammans med till exempel vår definition av situationen, som också styr vår tolkning av andras avsikter.¹⁴ När vi kommunicerar med andra människor, vare sig vi gör det i den konkreta sociala verkligheten eller vi gör det genom att tänka, använder vi oss av det Mead kallar att *ta andras roller*, vilket innebär att vi föreställer oss hur de andra människorna tänker och känner samt hur de definierar situationen. Vi sätter oss själva i den position eller situation som den andra personen befinner sig i och identifierar oss med denna.¹⁵

1.3.3 Stil

Stil, svår att definiera... men lätt att känna igen¹⁶

Birminghamskolan dekonstruerade och reviderad tidigare ungdoms- och ungdomskulturforskning och lade grunden till en mer tvärvetenskapligt inriktad forskning som därigenom avgränsar sig som ett självständigt vetenskapligt fält.¹⁷ För dessa teoretiker tog begreppet stil en central position. Med begreppet avsågs i huvudsak fyra kategorier; *utseende* (kläder, frisyror och andra visuella attribut), *uppträdande* (sätt att röra sig, jargong och ritualer), *musik* och slutligen *argot* (språkbruk eller slang).¹⁸ För att förklara hur subkulturer omdefinierar de meningsbärande element de har tillgång till i vardagslivet genom

¹² Ibid., s. 60f

¹³ Ibid., s. 63

¹⁴ Ibid., s. 57f

¹⁵ Ibid., s. 62

¹⁶ Bjurström, Erling (2005), *Ungdomskultur, stil och smak*, Finland: Boréa Bokförlag, s. 158

¹⁷ Ibid., s. 71

¹⁸ Ibid., s. 72

att tillskriva dem nya innebörder och på detta sätt interagera dem i sina stilar myntas begreppet *bricolage*, vilket är det ögonblick då en stil skapas. Men enligt Erling Bjurström förde begreppet samtidigt med sig problem. Han beskriver hur allt stilskapande har karaktären av ett bricolage, vilket gör det svårt att skilja subkulturer mot s.k. mainstreamstilar. En kritik av Birminghamskolans analyser är att bricolage är ett tämligen ”normalt” sätt att klä sig bland ungdomar, eftersom så gott som alla individer använder och kombinerar varor, objekt och artefakter på olika sätt.¹⁹ Individen kan nu på ett friare sätt relatera till och använda sig av kulturella koder och symboler för att framhäva sin egen individualitet. Det innebär att symbolsystemens ”ursprung” saknar betydelse, men att kulturen i det senmoderna blivit allt mer differentierad och komplex.²⁰ I det posttraditionella samhället tvingas vi alla bli något av ”sökare”. Vad den enskilde individen tror på, hur han eller hon laddar sitt liv, är idag en del av vars och ens individuella livsprojekt. Det är alltså idag upp till den enskilde att själv skapa de meningsgivande sammanhang och värden som konstituerar det egna livet.²¹ Enligt Bjurström kan stil beskrivas och analyseras i relationella termer, det vill säga som en aspekt av mänsklig kommunikation eller som en dimension hos de olika symboliska uttryck som ingår i olika kommunikationsformer.²²

2 Undersökningen

2.1 Empiri och metod

För att besvara min frågeställning har jag valt att använda en etnografiskt inspirerad metod med intervjuer, informella samtal samt observationer. Enligt Christer Stensmo kan man genom intervjuer få tillgång till de intervjuade personernas medvetande och skaffa sig en bild om deras upplevelser och erfarenheter. Intervjun ger svar på hur ting och händelser i omvärlden framträder i just den intervjuades medvetande och därför är dessa alltid subjektiva och personliga.²³ Empirin är baserad på det som framkommit i mina två parintervjuer, i den enskilda intervjun, under observationer vid iscensatta rollspel samt vid informella samtal i samband med dessa. Rollspelet har varit en metod att undersöka identitetsbegreppet och jag har inspirerats av tidigare nämnda konstnärers sätt att ta sig an identitet och skapa karaktärer.

¹⁹ Ibid., s.75

²⁰ Sernhede, Ove (2006), *Ungdom och kulturens omvandlingar. Åtta essäer om modernitet, ungas skapande och fascination inför svart kultur*, Uddevalla: Bokförlaget Daidalos, s.15

²¹ Ibid., s.13

²² Bjurström a.a., s. 159

²³ Stensmo, Christer (2002), *Vetenskapsteori och metod för lärare, en introduktion*, Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala, s. 121

Jag antog själv ett alter ego och utförde en slags improvisationer i vardagssituationer där jag interagerade med människor i min omgivning. Som förberedelse till intervjuerna och observationerna gjorde jag en litteraturstudie samt hade ett informellt samtal för att få förståelse för mitt valda problemområde och för att skapa en relevant teoretisk bakgrund.

2.1.1 Intervju

2.1.1.1 Urval

För mina intervjuer valde jag att ta kontakt med elever i årskurs 2 och 3 på den gymnasieskola som var min partnerskola och är min arbetsplats. För att genomföra intervjuerna sökte jag upp eleverna personligen, berättade om min undersökning och frågade dem om de var intresserade av att medverka i min undersökning. Birgitta Kullberg föreslår detta tillvägagångssätt. Hon anser också att det är viktigt att jag försöker anpassa tiden efter intervjupersonernas önskemål vilket jag försökte.²⁴ Tre av intervjuerna blev av som planerat medan två av informanterna inte infann sig vid utsatt tid. Vilket medförde att informantgruppen till slut bestod av tre tjejer och två killar.

Jag hade redan i inledningen av arbetet bestämt mig för att intervjua ungdomar för att få en större förståelse för hur de resonerar kring identitet och stil. Urvalet är gjort i samråd med andra lärare på skolan, där vi tillsammans försökte urskilja dem som är verbala men som vi också tror har något att säga om identitetsbegreppet. I gruppen finns elever som jag nu har i min undervisning och elever jag tidigare haft kontakt med under mina VFU-perioder.

För att få igång en diskussion valde jag att göra parintervjuer där paren bestod av personer som redan har en relation till varandra, går i samma klass eller läser en kurs tillsammans. Jag ville att de skulle vara förhållandevis avslappnade i varandras sällskap. Jag inser att jag genom detta kanske förlorat en del intressanta tankar men min erfarenhet visar dock att det var en bra metod för att få igång en diskussion, eleverna kunde bekräfta varandras tankar eller motsätta sig dem. Eleverna fick också efter intervjun en möjlighet att skriva ner egna tankar som uppkommit under intervjun som de inte ville säga inför den andra. En av informanterna bad om att få göra intervjun enskilt. I den intervjun var fördelen att hon kunde kännas sig helt fri att prata utan rädsla för att lämna ut sig.

²⁴ Kullberg, Birgitta (2004), *Etnografi i klassrummet*, Lund: Studentlitteratur, s. 125

2.1.1.2 Genomförande

Kullberg anser att man ska välja en neutral plats för intervjun som helst inte ska vara för bekväm eller känd för någon av parterna.²⁵ Av praktiska skäl utfördes de alla på skolan. Jag anser inte att skolan är en neutral plats men för att komma lite närmare valde jag därför att göra intervjuerna i allmänna utrymmen, förutom i ett fall där informanten själv valde ett klassrum. Jag valde att spela in intervjuerna med en bandspelare för att kunna koncentrera mig på samtalet och formen istället för att försöka hinna med att anteckna allt mina informanter sa. Stensmo förespråkar ett sådant tillvägagångssätt eftersom intervjuaren då kan koncentrera sig på ämnet och dynamiken istället för att göra anteckningar.²⁶ Bandspelare var också bra eftersom informanterna snabbt glömde bort den och talade som om den inte fanns där. En nackdel skulle ha kunnat vara om det uppstått problem med ljudnivåer och att det därför hade varit svårt att höra exakt vem som sagt vad eller vad som sades. Jag upplevde att den risken som obetydligt eftersom det bara var två eller tre röster att försöka urskilja. Jag hade också tillgång till en mycket bra utrustning och kontrollerade ljudet inför varje tillfälle och placerade också utrustningen så att jag under intervjun kunde slänga ett öga på ljudmätaren.

Jag använde mig av så kallade öppna frågor²⁷, som inte på förhand har färdiga svar.²⁸ Informanten får då chansen att med egna ord berätta det denna vill ha sagt. Kullberg skriver att man genom att lyssna aktivt och engagera sig i de svar den intervjuade ger får hjälp att formulera de öppna frågorna.²⁹ Informanterna uppmuntrades till att uttrycka sin syn på varje fråga men även att diskutera och reagera på det som varandras kommentarer. De olika intervjuerna tog mellan 40 minuter och en timma. Mitt syfte med undersökningen var att ta reda på hur unga människor resonerar kring identitet och stil och jag ansåg därför att det var viktigt att de fick stort utrymme att resonera fritt kring mina frågor.

Vid transkriberingen valde jag att göra den nästan ordagrant och har behållit nästan allt i en talspråklig form. Jag håller med Stensmo som anser att det är en etisk fråga eftersom den intervjuade måste kunna lita på att utskriften är tillförlitlig och återger innebörden av vad hon

²⁵ Ibid., s. 124

²⁶ Stensmo a.a., s. 122

²⁷ se bilaga 1

²⁸ Kullberg a.a., s. 124

²⁹ Ibid., s. 114

eller han har sagt.³⁰ Jag ville heller inte i utskrivningsstadiet begränsa mig genom att analysera innehållet i det som uttrycktes och redan då redigera i texten.

2.1.2 Observation/ Rollspel

2.1.2.1 Val av plats

För att försöka få en vidgad förståelse för identitet och stil samt pröva rollspelet, som ett undersökande av identiteter, har jag också utfört observationer vid iscensatta rollspel. Till dessa tillfällen har jag skapat ett alter ego. Min förhoppning var att jag genom detta skulle kunna byta perspektiv och få syn på saker som jag inte kan se annars, i rollen som mig själv. För att skapa mitt alter ego har jag dels studerat unga människor jag mött, på stan och i skolan, men också haft ett informellt samtal med en teaterlärare om vad man ska tänka på när man skapar en karaktär. Jag ville att karaktären skulle vara förhållandevis olik mig till det yttre. Eftersom jag vanligtvis inte har andra kläder än jeans och tröja eller använder mycket smink och smycken blev det viktiga delar hos mitt alter ego. Alla kläderna är lånade precis som några av smyckena. Resterande smycken och de pins jag har på väskan samt sminket jag använt är inhandlat till undersökningen. Redan från början bestämde jag mig för att mitt alter egos inre egenskaper skulle vara de samma som mina egna. Anledningen till detta är att jag med min undersökning inte ville gestalta en schablonbild av min karaktär, vilket jag tror skulle vara risken eftersom jag inte tidigare har någon teatererfarenhet.

De miljöer mitt alter ego har rört sig i är, för mig, vanliga miljöer. Jag har besökt Konstfack, ett galleri på Södermalm, åkt tunnelbanans Röda linje och Gröna linje, handlat kaffe i en butik på Östermalm, lånat böcker på ett bibliotek, fikat på Norrmalm, haft en lektion på min arbetsplats samt besökt vänner. Valet av plats är baserat på att jag i min roll som observatör på detta sätt lättare skulle kunna se likheter och skillnader i människors beteenden när jag rör mig i hemvana miljöer. Stensmo varnar för att de problem som kan uppstå om observatören redan på förhand tror sig veta var han eller hon kommer att få se. För att komma tillrätta med detta föreslår han att observatören måste ställa sig främmande till vad den ser och hör, över det som man normalt tar för givet.³¹ I en större undersökning vore det intressant att utvidga detta till nya miljöer för att kunna få ett vidare perspektiv.

³⁰ Stensmo a.a., s. 124

³¹ Ibid., s. 119

Kullberg föreslår att man i en etnografisk undersökning har en checklista som en vägledning med vad som bör observeras i de olika situationerna. Hon redovisar också en lista med nio olika delar som formulerats av Spradley som en vägledning. Rum, aktör, aktivitet, objekt, handling, händelse, tid, mål samt känsla är de delar som föreslås.³² De förhållanden som varit genomgående och som jag lagt mest fokus på att observera är hur människor i min omgivning betraktar mitt alter ego; vilket fysiskt avstånd de håller, vart deras blickar hamnar men också deras beteende och bemötande vid kontakt. Jag har också observerat skillnader i mäns och kvinnors betraktande och bemötande.

2.1.2.2 Genomförande

Enligt Kullberg finns det olika uppfattningar kring innebörden i begreppet deltagande observation. Hon citerar Ely som säger att forskare använder deltagande observation som ett paraplybegrepp för alla kvalitativa metoder och faktainsamlande men refererar även till Walcott som anser att begreppet förutom direkt observation och samverkan också betyder intervjuande, filmande och analyserande av andra människoskapande förhållanden.³³ Enligt Stensmo är deltagande observation samlingsbeteckningen för strategier som syftar till att fånga en aspekt av en social verklighet "inifrån". Det ger möjligheten att som en del av forskningsprocessen försöka få syn på det perspektiv som aktörerna i en kultur eller social verksamhet har på den samma.³⁴ Han beskriver hur ett datainsamlande i en deltagande observation kan gå till och föreslår intervjuer och informella samtal men också rollspel och säger att det viktigaste instrumentet vid insamlandet av data är observatören själv.³⁵ Stensmo beskriver också en deltagande observation som en treställig relation, där jag som observatör och aktören båda betraktas som subjekt med ett gemensamt sakförhållande. Han skriver att en dialog om dessa omständigheter sker i en tvåvägskommunikation där man växlar mellan att vara sändare och mottagare samt att kommunikationen mellan mig och aktören kan ske med observationer, intervjuer och informella samtal.³⁶ I min undersökning har jag använt en deltagande observation vid skapandet av mitt alter ego, vid de informella samtalen samt vid de iscensatta rollspelen där jag har en relation till mina informanter. I de andra rollspelen kan min roll snarare jämföras med en åskådande observatör. Enligt Stensmo är det när observationer genomförs med ett neutralt och distanserat förhållningssätt. Han beskriver

³² Kullberg a.a., s. 104

³³ Ibid., s. 92

³⁴ Stensmo a.a., s. 118

³⁵ Ibid., s. 68

³⁶ Ibid., s. 119

observationen som en envägskommunikation där aktören är sändaren, som visar ett beteende, som jag som mottagare registrerar. Det ideala förhållandet för en sådan observation är när observatören inte är synlig för den observerade.³⁷ De exempel som Stensmo ger för registrering vid en åskådande observation är användning av en "one-way-screen" samt när en videokamera används för att filma och beteendet registreras av en mottagare i ett annat rum. I min undersökning använder jag ett alter ego som en form av "one-way-screen". I Stensmos exempel är inte aktören medveten om att han eller hon är observerad vilket också stämmer in på min undersökningsmetod.

Som inledning till byggandet av mitt alter ego hade jag ett informellt samtal med en teaterlärare. Det skedde på samma skola som jag senare utförde mina intervjuer med informanterna. Jag hade möjlighet att fråga henne om hur man kan ta sig an och skapa en karaktär.³⁸

Den deltagande observatörens roll är att periodvis smälta in i kulturen, att vara kulturaktiv, men också att vara kulturpassiv genom att distansera sig för att reflektera över sina fältanteckningar.³⁹ Den deltagande observatören måste också se det andra ser, genom att vara deltagare, men också se det andra inte ser, genom att distansera sig.⁴⁰ Observationen av hur människor jag känner reagerar på en förändring av stil har skett på Konstfack, min arbetsplats och hemma hos familj och vänner. Vid dessa tillfällen har jag både observerat de reaktioner som skett vid första mötet men också haft korta informella samtal om förhållandet mellan identitet och stil. Allt har jag i efterhand skrivit ner. När det gäller undersökningarna där jag observerat hur mitt alter ego betraktas av främlingar och vilka fördomar jag haft inför mötet så har det skett på olika ställen i Stockholm. Jag har under olika tider på dygnet; förmiddag, eftermiddag och kväll, besökt offentliga miljöer. Vid alla tillfällen har jag haft med ett anteckningsblock där jag antecknat mina observationer efter hand. Mina egna subjektiva observationer har skett både i möte med främlingar och i möte med familj och vänner. Eftersom jag använt min egen identitet som jämförelse till mitt alter ego anser jag att dessa observationer också är viktiga för ett helhetsperspektiv.

³⁷ Ibid., s. 97

³⁸ se bilaga 2

³⁹ Stensmo a.a., s. 119- 120

⁴⁰ Ibid., s. 120

2.2 Bearbetning och analys

För att kunna besvara mina frågeställningar kommer jag att först att redovisa intervjuerna och observationerna var för sig. I redogörelsen för intervjuerna kommer innehållet framförallt att belysa hur unga människor resonerar kring identitet och stil. Redogörelsen för observationerna behandlar hur om man genom rollspelet som ett undersökande av identiteter kan få människor att själva reflektera över sin identitet och få en större förståelse för andras.

2.2.1 Intervjuer

2.2.1.1 Identitet - en social konstruktion

När informanterna resonerar kring identitetsbegreppet gör de det på olika vis. Några pratar om personnummer och körkortet som något slags bevis för ens existens och ens identitet men alla är överens om att identitet är någonting man är. Att det är någonting man kan identifiera sig med, någonting man tillhör. För en av killarna handlar identitet om ”vem man är” men också ”hur man ser ut, vad man är för en person, vilka man umgås med, vad man lyssnar på, vad man gör på sin fritid. Allting som rör en som människa.”

För en av tjejerna är identitet ”något man skapar av sitt tycke och smak”. Att det inte är någonting man föds med. Hon resonerar vidare och gör en liknelse som påminner mycket om Meads tankar kring jaget. Hon kallar det inre för ”skuggan” och det yttre för ”karaktären”, som påminner om och nästan skulle kunna motsvara hans begrepp ”Me” och ”I”. Men till skillnad ifrån Mead, som använder begreppet ”Mind” som benämning på identiteten, ser hon den inre skuggan som människans identitet. Hon tror att det inre bestämmer det yttre men också att de yttre omständigheterna påverkar den inre skuggan. ”...om du till exempel är en förtyckt slav som har ont om mat och vatten så påverkar det självklart din inre skugga.” Hon tror inte att man förändrar sin identitet så mycket under sitt liv. ”Man brukar ju säga att äldre människor är så unga i sinnet, att de fortfarande har kvar sin skugga eller det inre”. De andra två tjejerna tror också att identiteten är situationsbunden. Den ena tjejen tror att man i varje ny situation har en ny identitet och identiteten man har i just den situationen påverkar hur man beter sig och att alla dessa bildar en hel identitet. ”Det är som en cirkel, allting påverkar varandra” Den andra tjejen tillägger att det kan vara en identitet att vara olika personer. När hon själv har förändrats genom åren har hon också ändrat sin identitet. Allt det här stämmer väl in det Trost beskriver. Att vi i olika situationer kan ha olika identiteter som är kopplade till

vilka vi umgås med just då. Men det överensstämmer också väl med hans resonemang om att en människas förändringsprocess kan vara nästa omärkbar och därför betraktas som stabil.

För att få en större förståelse för hur de resonerar kring vilka sociala situationer som kan spela roll för ens identitet frågar jag dem om de tror att genus, klass eller etnicitet spelar roll för vilken identitet man väljer eller för vilka man väljer att umgås med. Jag vill kunna göra en jämförelse med informanternas tankar och Trost resonemang om samhällets förväntningar. Alla informanter tror att olika saker spelar roll för vilken identitet man väljer men är inte helt överens om vad. En av killarna tror att det är ganska stor skillnad på vad man väljer att skapa för identitet beroende på vart i samhället man befinner sig; om man är man eller kvinna, fattig eller rik. Den andra killen håller med och tillägger att han också tror att ideologier, religion och politiska åsikter har en inverkan. En av tjejerna tror att föräldrarnas ursprung kan ha stor betydelse för en persons identitet, om de kommer ifrån Sverige eller har en invandrabakgrund. Killarna resonerade också kring problematiken att det i vissa situationer ofta finns en norm för hur man ska bete sig, hur samhället förväntar sig att det ska vara.

Jag tror att om man är invandrare så förväntas det av en att man ska ha en speciell stil och ett speciellt umgänge och bo på en speciell ort. Jag tror att folk skulle bli ganska förvånade om en svart människa blev indiepoppare eller någonting. Det stämmer inte överens med det normala⁴¹

Det överensstämmer med de teorier som Trost har om den generaliserade andre. Om hur man observerar människors förväntningar på en och ser de samhälleliga normer som finns och hur allt detta påverkar skapandet av identiteten.

En av tjejerna tror att klassperspektivet är där identiteten kan spela störst roll. Hon tror att det framför allt är viktigt för dem som är av en högre klass, där det är viktigare att vara någon. De andra tjejerna lägger in ett större perspektiv. En av dem tror att identitetssökande är ett typiskt västvärlds fenomen, där vi är mer medvetna om vem vi är och där det är viktigare för vår självutveckling och för att vi ska kunna gå vidare med resten av våra liv. Den andra tror att kulturen till viss del spelar roll men när det kommer till de fundamentala känslorna hos människor är de lika oavsett vem man är och vilken kultur man kommer ifrån. ”Sorg är ändå sorg oavsett vad det är för sorg”. När de resonerar kring hur man väljer sin umgängeskrets så

⁴¹ Intervju med informant; kille, 17 år, 10/12- 2007

tror samtliga att man framför allt väljer att umgås med likasinnade som befinner sig i samma situation. En av tjejerna tror att det, för vissa, är delar av ens identitet, ”vilka man umgås med och var man hänger”. När jag försöker läsa mellan raderna på vad de andra informanterna beskriver tolkar jag att det resoneras på liknande sätt. Att umgås med likasinnade kan vara ett sätt att bekräfta sin egen identitet och göra att man känner sig säkrare i sin identitet och stil, anser en av killarna. En av tjejerna resoneras kring vilka svårigheter det kan bli i en klass där man inte väljer sitt umgänge utan man har råkat hamna där på grund av att man valt samma program. Hon ser att det då kan bli konflikter eftersom det där finns då olika människor; från olika klasser, med olika kön och etnicitet och som har olika syn på livet, erfarenheter och olika typer av social bakgrund. Här kan man dra paralleller till Trost beskrivning om hur socialiseringsprocessen fungerar, om att människan successivt blir allt mer social. Som jag ser det kan skolan vara en god läromästare men också i vissa fall raka motsatsen. Kanske är det så som min informant upplever situationen.

2.2.1.2 Insidans förhållande till utsidan – om identitet och stil

Informanterna ser sin omgivning på lite olika vis. En av killarna kategoriserar in människor i olika grupper och nämner nio olika stilar. Den andra killen har delat in världen i två grupper, de alternativa som sticker ut och så resten som han kallar för ”den stora massan”. En av tjejerna resoneras på ett liknande sätt. Hon anser att det finns en typ av normer i samhället som vissa följer och andra motsätter sig. De andra två tjejerna tycker att de inte är så bra på stilar. De vill båda två se till människan i stället för att kategorisera in dem i olika stilar. När de försöker beskriva vilka stilar det finns på skolan så säger de att det finns ”en salig blandning av personer som är jätteolika”, att alla stilar blandas och att alla är accepterade. En av tjejerna reflekterar över sig själv. ”Jag kan inte själv säga att jag tillhör en specifik stil. Jag vet inte vilken stil jag hör till...” ”Jag är som jag är, liksom”. Kanske är det vad Sernhede och Bjurström tänker på i resonemangen om hur individen idag på ett friare sätt kan plocka ihop olika koder och symboler för att framhäva sin individualitet, att det är ett normalt förhållningssätt bland ungdomar idag. Kanske är det därför som de flesta av mina informanter inte kan ge exempel på olika stilar och ser alla stilar som unika. Samtidigt uttrycker en av dem att man tyvärr ändå placerar människor man möter i fack. Hon tror dock inte att det enbart måste vara negativt utan att det beror på vem betraktaren är och hur den värderar det den ser. ”Alla är olika, nästan som att alla har sitt eget fack.” Den andra tjejen lägger inte heller någon

värdering i vilka hon möter men om hon ser någon med alternativ stil så tror hon att hon skulle tänka mer på att hon såg honom eller henne.

När jag ber informanterna beskriva sin egen stil, genom att be dem tala om vad de har på sig, så upplever jag en viss skillnad i hur medvetna de är. Vissa har väldigt genomtänkta stilar medan andra inte alls gjort ett så medvetet val. De två killarna är mycket medvetna om sina stilar och vad kläderna signalerar till andra. De anser att stilen är viktig för deras identiteter. Båda tycker också att de varierar sina stilar beroende på vilket humör det har och vilket tillfället är. Det håller två av tjejerna med om. Den ena av dem vill gärna skicka ut kontrasterande signaler till sin omgivning för att ge folk på tunnelbanan något att tänka på. Som exempel nämner hon att hon ofta har, till synes, exklusiva smycken och en proper sminkning som kontrast till sina dreadlocks. Till skillnad ifrån Sernhede, som anser att det postmoderna gjort att symbolens ursprung saknar betydelse, ser hon snarare ursprunget som en viktig del i skapandet av hennes individualitet. På ett liknande sätt resonerar en av killarna. Han försöker alltid att uttrycka sin personlighet genom sina kläder och eftersom han inte tycker sig passa in i någon norm väljer han gärna medvetet att ha motsatt stil till den norm som finns. Ett av de exempel han ger är att han använder smink.

Det är en del av min identitet att jag är lite rebellisk, på så sätt. Mina föräldrar tycker att jag är jättekonstig när jag står och sminkar mig, för de tycker inte att det är någonting som killar gör. Men det känns som... Varför kan inte killar sminka sig, varför är det bara tjejer som kan göra det?⁴²

När den sista tjejen beskriver vad hon har på sig så blir det återigen tydligt att hon inte är så stilmedveten trots att hon nämner märket på alla sina kläder. Hon tar på sig det hon tycker är snyggt eller skönt, inte för att de tillhör den viss stil.

När jag frågar om hur länge de har haft sina respektive stilar får jag lite olika svar. En av tjejerna tycker att hon genomgått en stor förändring sedan hon börjat gymnasiet, en yttre men framförallt en inre. Hon berättar att hon nu känner sig så säker att hon kan ha många olika stilar, att hon kan ta på sig det hon känner för. Hon ser sig själv också som mycket mer öppen till människor med alternativ smak. Det som hon poängterar som en av de viktigaste egenskaper i hennes identitet är att hon alltid är glad. En av de andra tjejerna tycker inte att

⁴² Intervju med informant; tjej, 18 år, 2007-12-13

hon är så annorlunda nu ifrån tidigare, att stilen och identiteten inte förändrats så mycket genom åren. Hon tycker att hon haft lite olika stilar men att det mest är små skillnader. Den sista tjejen har haft sin nuvarande stil i något år, då hon gjorde sina dreadlocks. Hon hade velat göra dem länge men inte fått tillstånd att göra det men när hon blev myndig kunde hon göra precis som hon ville. När vi pratar lite mer berättar hon att hon haft väldigt olika stilar som tonåring och att hon fortfarande kämpar för att få behålla det, att få vara motsägelsefull och få ha olika stilar samtidigt. De båda killarna haft sina stilar länge, även om deras bakgrund ser olika ut. En av dem ger sitt perspektiv på hur mycket det kan påverka en som person hur man blir betraktad av sina klasskamrater. Han beskriver skillnaden han upplevt som student i grundskolan i jämförelse med hur han upplever att det är på hans gymnasieskola. Han berättar att det var först i gymnasiet han kände att han kunde gå omkring i det kläder han ville, före det kände han alltid att han i skolan var tvungen att anpassa sig efter andra, att han vill känna sig respekterad och därför valde kläder efter tillfället. ”...man måste anpassa sig till samhället. Jag vill ju inte gå omkring och bli skrattad åt.” Trost förklaring på detta beteende är att vi tolkar avsikten hos andras handlande. Själv tror jag att det i många fall handlar om en slags överlevnadsinstinkt, om jag kan hitta ett sätt som gör livet lite lättare väljer jag det. Det kan vara att anpassa sig eller också som in nedanstående fall inte göra det, allt efter det man själv tror på och upplever som bästa sättet. Den andra killen berättar att han valde att vara annorlunda för att understryka att han inte kände sig som alla andra, att Volvo, villa, vovve inte var någonting för honom. Bland annat gick han till skolan i, som han uttrycker det, någon konstig outfit och att folk skrek efter honom och undrade vad han hade på sig. Det var i samband med att han och hans kompis båda kom på att de var homosexuella. De kämpade mycket för att sticka ut men att han gjorde det tillsammans med sin vän och därför inte stod helt ensam. Den första killen var inte ensam han heller, i alla fall inte utanför skolan. Han beskriver att han alltid sett upp till sin bror och att han inspirerats av honom i valet av stil, att han där upplevde att han kände sig hemma. Kanske att han till och med skulle hålla med om att hans bror var en signifikant andre i hans liv.

2.2.1.3 Identitet och identifikation

Två av tjejerna identifierar sig inte med någon särskild grupp. Det är samma tjejer som tidigare beskrivit att de hellre är dåliga på att identifiera stilar. De båda killarna identifierar sig med dem som ”inte är som alla andra” men umgås båda med i stort sätt alla typer av människor. En av killarna beskriver att han försöker passa in i samhället, att han inte vill vara

utanför men att han ändå gärna vill kunna vara sig själv. Han vill att folk ska respektera honom för den han är och vill gärna att människor ska uppfatta honom som en snäll och kreativ person som är lätt att umgås med. Den andra killen umgås inte med trångsynta, Människor måste acceptera honom för att han ska acceptera dem. Han vill bli uppfattad som den han är, att han både vill och inte vill sticka ut. ”Man vill ju inte bli uppfattad som en idiot men samtidigt vill man visa vem man är.” Han har stretat emot normen ända sedan han kom ut som homosexuell och försökt bryta den för att inte uppfattas som en stereotyp. Han tror att andra uppfattar honom som alternativ, en som inte ser ut som den stora massan. Han beskriver att det fortfarande är mycket fördomar i samhället men att det ändå har blivit mycket bättre. ”Det som var annorlunda förut är inte längre annorlunda. Nu ser man ut som nästan alla andra vad man än har på sig”. Den sista tjejen tror också att det är en helt annan syn på identitet idag än det var för tio år sen, att människor är mer öppensinnade nu för tiden. Själv identifierar hon sig med HBT-personer och definierar sig som queer, men politiskt är hon feminist. Hon tror att folk uppfattar henne på många olika sätt beroende på vem betraktaren är men de flesta ser henne nog som en rak och öppen person. Hon vill bli betraktad som en person som inte är helt lätt att läsa av, att hon vågar vara olika och annorlunda. Det handlar om att man ska stå upp för sig själv, för sin identitet och oavsett hur mycket man förändras måste man tro på den.

2.2.2 Rollspelet

Det jag observerat under mina rollspel kan delas in i fyra kategorier; hur jag uppfattar att mitt alter ego blir betraktad och bemött av främlingar, vilka fördomar jag har om hur de jag möter ska uppfatta mig, hur människor som känner mig reagerar på min förändring samt min egen subjektiva upplevelse av att göra en sådan här stilförändring. När det gäller det bemötande jag får av främlingar så har jag snabbt konstaterat att folk observerar mig. Det är svårt eller omöjligt att smälta in i mängden. Jag har försökt att vara på lite olika platser i det offentliga rummet men jag har inte upplevt att det varit någon skillnad vare sig jag besökt biblioteket, tunnelbanan eller en butik på Östermalm. Inte heller om det är förmiddag, eftermiddag eller kväll, vardag eller helg har spelat någon roll. Över allt lägger flertalet av de jag möter märke till mig och tittar framförallt på mina ben och min kjol, några ser mig i ögonen medan andra snabbt tittar bort. Kanske beror det på, som Trost skriver, att de människor jag möter tolkar att det är min avsikt att synas och sticka ut ur mängden, att mitt klädval signalerar *se mig*. I tunnelbanevagnen satt ett äldre par mitt emot mig. Mannens blick drogs hela tiden till mina

ben medan kvinnan i hans sällskap inte alls tittar på mig. Kanske tolkade hon situationen annorlunda eller också kanske hennes reaktion berodde på att hon inte kunde förstå vilka signaler jag sände ut. Vid ett antal andra tillfällen har män spontant tilltalat mig när jag gått förbi. Det har inte varit några negativa kommentarer, snarare har jag upplevt dem som uppskattande. Trots att orden de sagt varit neutrala var tonfallen inte det. Jag har också lagt märke till hur vissa personer, mest män och barn, vänt sig om och följt mig med blicken. Ett få tal personer jag mött har flyttat på sig när jag gått förbi och ungefär lika många har tagit en omväg förbi mig när de passerade.

Mina rollspel har också gjort mig medveten om mina egna fördomar. Precis som Stensmo varnat för, drar jag slutsatser om hur jag tror att folk ska reagera på att möta mig. Det är väl vad Trost menar med att människan betraktar varandra i sociala situationer med normativa föreställningar. Medveten om mina egna fördomar kan jag få ytterligare ett perspektiv i undersökningen, som kan hjälpa mig att kunna besvara frågeställningen om rollspelet kan vara ett sätt att reflektera över sin egen identitet och få en större förståelse för andras. Vid många tillfällen blir mina fördomar bekräftade, som i de fall jag beskrivit ovan, men skönast är det när de inte stämmer. Som till exempel på galleriet där ett äldre par verkade oberörda av min stil och diskuterade utställningen med mig och galleristen, eller när jag handlade i en kaffebutik på Östermalm och expediten erbjöd mig en kopp kaffe, precis som vanligt, trots mina trasiga strumpbyxor.

När det gäller hur människor som känner mig reagerat på min förändring har jag märkt att de flesta blir väldigt överraskade när de ser mig, de flesta känner först inte ens igen mig. Sedan delas de upp i två läger, de som ger komplimanger och de som tycker att jag ser farlig och otäck ut. De flesta tyckte inte att det skulle vara konstigt om någon de kände helt bytte stil men trots det frågade alla jag talade med varför jag gjort det. Själv har jag funderat mycket på hur socialt accepterat det är att helt byta stil när man inte är tonåring längre. Hur skulle den generaliserande andre, exempelvis min arbetsgivare och mina kollegor reagera? Passar mitt alter ego in i den norm och kultur som finns på min arbetsplats? När jag utförde rollspelet för mina elever på min lektion var det först ingen som kommenterade min förändring. Det som hände var att några av dem såg lite förvånade ut. Efter ett tag frågade någon varför jag såg så annorlunda ut mot vad jag brukar. Jag berättade om mitt projekt och frågade sedan hur de uppfattade rollspelet. De tyckte inte att det var så konstigt, de trodde bara att jag ville, som

någon sa, skoja till det lite för att göra livet lite roligare. I deras normativa föreställningar var inte mitt stilbyte större än att byta frisyrr eller färga håret.

Den sista reflektionen jag gjort handlar om min upplevelse av mina rollspel, om hur det känns att inte kunna vara osynlig längre. Jag tycker att det känns ganska ansträngande och lite obekvämt att inte kunna smälta in i mängden. Jag vet förstås inte helt säkert om uppmärksamheten helt beror på min nya identitet eller om det också beror på att jag är mer observant nu så därför måste jag lägga in en reservation om det. Jag är ju dessutom mer van med just den typen av uppmärksamhet, eller snarare frånvaro av uppmärksamhet, som jag får i min ordinarie utstyrsel vilket naturligtvis också kan spela in på hur jag observerar i rollen som mig själv. Men jag skulle snarare tro att det beror på att mitt alter egos stil och min identitet inte var helt kompatibla. Jag tror att det är det Sernhede beskriver när han talar om oss människor som "sökare" Det jag laddat mitt liv med stämmer inte överens med mitt livsprojekt, med den väg jag valt och därför känns det inte helt bekvämt för mig.

3 Slutdiskussion

Att låta varje enskild elev finna sin unika egenart kan ibland vara en av de svåraste arbetsuppgifterna som lärare, tycker jag, näst efter att på ett intressant, givande och lärorikt sätt sträva emot att varje elev ska respektera andra människors egenvärde och integritet. Ändå är det två av de förväntningar som Skolverket satt upp och som jag verkligen har att försöka leva upp till. Det jag med det här arbetet ville undersöka var hur unga människor resonerar kring identitet och stil samt om rollspelet som ett undersökande av identiteter kan få människor att själva reflektera över sin identitet och få en större förståelse för andras, allt för att kunna bli bättre förberedd som lärare.

När mina informanter resonerar kring identitet och stil märker jag att deras medvetenhet är olika men också hur medvetna de väljer att vara. Vissa verkar ha tänkt mycket på identiteten medan framför allt en av dem är ganska omedveten om vilka signaler hon sänder ut till sin omgivning och hur hon ska tolka det hon själv ser. Över huvud taget upplever jag dem alla som mycket öppna och toleranta människor som gärna vill ge alla en chans innan de gör sin bedömning av dem. Även om de placerar in människor i fack så behöver det inte vara ett kritiskt betraktande utan bara snarare ett reflekterande över att de lagt märket till den personen. De tror också att identiteten på något vis är situationsbunden och några av dem

beskriver själva hur deras identiteter har förändrats, både i specifika situationer men också över tid. Kanske är det därför som vissa av dem upplever att det är svårt att kategorisera människor i fack. Om identiteten är situationsbunden blir kanske också receptionen av den det. Hur jag tolkar och läser dig beror på vem jag är och vilken identitet jag har i just den här stunden. Några av informanterna resonerar också om det när de beskriver olika situationer där de upplevt att människor tydligt reagerat på deras stilar och hur viktigt det är för dem att vara trogna sina olika identiteter i sin stil. De flesta av dem reflekterar också om hur svårt det är att gå balansgången mellan att vara den man vill vara men att ändå inte sticka ut allt för mycket, så att man blir utstött eller betraktad som en idiot. Att det handlar om att man ska stå upp för sin identitet och tro på den. Kanske var det därför jag fick så kluvna känslor i mitt rollspel. Trots att jag förberett mig noga i skapandet av mitt alter ego och i mitt gestaltande var noggrann med att vara karaktären trogen var det inte min identitet. Men genom detta har jag kunnat reflektera över människors fördomar, mina egna och andras, och kunnat pröva rollspelet som form för undersökande av identitetsbegreppet.

I didaktiskt syfte tror jag detta skulle vara ett intressant sätt att arbeta med värdegrund i skolan samt att mina elever skulle kunna lära sig mycket, om sig själva och om andra, genom att använda rollspelet som gestaltungsform i bildämnet. Eftersom det också finns många samtida konstnärer som arbetar med identitetsbegreppet på många olika vis, i olika medier, tror jag att eleverna skulle kunna hitta mycket inspiration hos dessa för att finna sitt eget gestaltningssätt. Min upplevelse är också att eleverna är intresserade av området. Det upplevde jag redan innan men det förstärktes när jag gjorde intervjuerna. Att arbeta med identitet i skolan kommer förmodligen inte leda till en fördomsfri värld där alla är snälla emot varandra men kanske kommer någon eller några att lära sig någonting om sig själv. Och kanske kan denna klokhets ge nya delar att ladda livet med i vars och ens egna individuella livsprojekt, att bli unik som alla andra.

Källförteckning

Tryckta källor

- Bjurström, Erling (2005), *Ungdomskultur, stil och smak*, Finland: Boréa Bokförlag
- Kullberg, Birgitta (2004), *Etnografi i klassrummet*, Lund: Studentlitteratur
- Läroplan för de frivilliga skolformerna Lpf 94 Gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, den kommunala vuxenutbildningen, statens skolor för vuxna och vuxenutbildningen för utvecklingsstörda*, (2006) Stockholm: Utbildningsdepartementet, Regeringskansliet, Fritzes offentliga publikationer
- Sernhede, Ove (2006), *Ungdom och kulturens omvandlingar. Åtta essäer om modernitet, ungas skapande och fascination inför svart kultur*, Uddevalla: Bokförlaget Daidalos
- Stensmo, Christer (2002), *Vetenskapsteori och metod för lärare, en introduktion*, Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala
- Trost, Jan & Levin, Irene (1999), *Att förstå vardagen*, Lund: Studentlitteratur

Otryckta källor

- Intervju med informant; kille, 17 år, 2007-12-10
- Intervju med informant; tjej, 18 år, 2007-12-13

Bilaga 1

Intervjuguide

Bakgrund

Berätta om att du studerar på Konstfacks lärarutbildning och gör ett examensarbete om hur unga människor resonerar kring identitet och stil och undrar lite om vilka faktorer som spelar roll. Att urvalet är gjort tillsammans med lärare på skolan som rekommenderat dem för att de tro att eleven har intressanta funderingar i ämnet. Berätta att alla svar kommer att vara konfidentiella men kommer att användas tillsammans med övriga informanters svar i uppsatsen. Tala om att de efter intervjun får möjlighet att skriva ner privata tankar som de inte vill att den andra i parintervjun ska vet. Fråga också om de godkänner att jag spelar in intervjun.

Frågor

- Vad är identitet för er?
- Hur tror ni att genus, klass, etnicitet någon roll för vilken identitet man väljer?
- Hur tror ni att genus, klass, etnicitet spelar någon roll för vilka man umgås med?
- Vilka olika grupper av identiteter/stilar lägger ni märke till och vad är typiskt för dem i form av kläder, symboler, intressen mm?
- Identifierar ni till någon speciell grupp?
- Umgås ni med människor som ha liknande stil som ni har själva?
- Hur skulle ni beskriva era identiteter?
- Beskriv om ni har några speciella:
 - stilar eller symboler *(kläder, smycken, frisyrier, pryglar)*
 - traditioner eller rutiner *(vanor, ritualer, uttryck, gester, musik, intressen)*
 - normer & värderingar *(åsikter, beteenden, kunskaper)*

- Berätta hur länge har du haft din stil?
- Hur uppfattar du dig själv som person?
- Hur tror du andra uppfattar dig?
- Hur vill du själva bli uppfattad?
- Har du olika roller i olika situationer och med olika människor?

Bilaga 2

Samtal med teaterlärare inför karaktärsskapande

När man vill spela en ny okänd roll och skapa en karaktär är det bra att först gå ut på stan och observera människor för att hitta någon eller några att inspireras av. När man gjort det ska man försöka insupa personen helt och fundera på vad du ser. Vilket kroppsspråk har personen, vilka gester och mimik används, vilka symboler och vilka kläder lägger du märke till? Ett tips är också att följa efter personen och försöka hitta hans eller hennes rörelsemönster.

Nästa del är att träna på kroppsspråket. Ett sätt att underlätta det är att hitta skor som passar karaktären det är då lättare att hitta naturliga rörelser.

För att forma sin karaktär kan ett tips vara att låta någon annan ställa personliga frågor till karaktären för att kunna bilda sig en uppfattning om vem han eller hon är. Det kan handla om jobb, familj, stjärntecken och favorit färg eller mer ingående frågor som när karaktären grät senast och vem den då vände sig till. För att skapa sig en ännu tydligare bild kan man också, om man vill, lägga in djuriska egenskaper hos den. Som avslutning kan man fundera på vad han eller hon gör utanför scenen eller den situation som ska gestaltas.